

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. В. Н. КАРАЗІНА

ПОДОЛКОВА СВІТЛАНА ВІТАЛІЇВНА

УДК 81' 255. 2: 6

**ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОСТІ
У НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ
(НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ ТЕХНІЧНОЇ РЕКЛАМИ І АНОТАЦІЙ
НАУКОВО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ СТАТЕЙ)**

Спеціальність 10. 02. 04 – германські мови

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Харків – 2001

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі перекладу Сумського державного університету Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук,

Журавльова Світлана Ігорівна, Сумський державний університет, ст. викладач кафедри перекладу

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, доцент

Шевченко Ірина Семенівна, Харківський

національний університет імені В.Н.

Каразіна,

професор кафедри перекладу та

англійської мови

кандидат філологічних наук, доцент

Сасіна Валентина Петрівна, Житомирський державний

педагогічний університет імені І.

Франка, доцент

кафедри англійської філології

Провідна установа:

Запорізький державний університет, кафедра теорії та

практики перекладу, Міністерство

освіти і науки

України, м. Запоріжжя

Захист відбудеться “ 22 “ березня 2001 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64. 051. 16 Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (61077, м. Харків, пл. Свободи 4, ауд 7-75).

З дисертацією можна ознайомитися у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Автореферат розісланий “ 22 “ лютого 2001 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертаційна робота присвячена вивченню засобів реалізації комунікативності у текстах технічної реклами (ТТР) і текстах анотацій (ТА) науково-експериментальних статей, що забезпечують ефективність одержання і передавання інформації в науковій комунікації. Робота виконана на основі комплексу підходів: комунікативного, системного, функціонального.

Комунікативний підхід до дослідження тексту спирається на аналіз його системоформуючих категорій як найбільш загальних і істотних ознак, що відбивають реалізацію в мові описуваного фрагмента дійсності в процесі комунікації; при цьому враховується людський чинник, вплив на процес комунікації знань людини, системи цілей і мотивів, соціальних ролей. Затвердження в лінгвістиці методології, заснованої на діяльнісному підході, тісно пов'язане з розвитком функціоналізму. Функціональний підхід передбачає вивчення тексту з погляду взаємозв'язку між зовнішньою формою та змістом з метою ефективного передавання інформації: наявність загальної інформації про предмет повідомлення і про потенційно можливе функціонування мовних одиниць у когнітивній сфері автора і читача забезпечує вибирання адекватної форми передавання інформації. З позиції системного підходу науково-технічний текст розглядається як семіотична система, об'єднана логічним, граматичним і семантичним зв'язком, з урахуванням середовища функціонування тексту.

Визнання тексту основною одиницею мовної комунікації робить необхідним аналіз не тільки його внутрішньої структури, але й чинників, що визначають породження конкретного тексту в умовах реальної комунікації. Аналіз цих чинників у лінгвістичних дослідженнях потребує виявлення співвідношення семантики і структури тексту, яке зумовлює досягнення кінцевої мети комунікації – обміну інформацією між партнерами у процесі мовної діяльності.

Об'єктом даного дослідження є ТТР і ТА науково-експериментальних статей, **предметом** – лексичні, синтаксичні та структурні засоби реалізації комунікативності у текстах досліджуваних жанрів.

Актуальність роботи визначається зростаючим інтересом до об'єкта дослідження – текстів технічного й науково-інформаційного підстилю, що викликано розвитком науки і техніки, збільшеним потоком науково-технічної інформації і необхідністю поглибленого вивчення мовних засобів, що реалізують у науково-технічних текстах комунікативну функцію, складовими якої є вплив, повідомлення, сприйняття, дія. Уточнення типології науково-технічних текстів шляхом

включення в їх таксономічний ряд ТТР і ТА науково-експериментальних статей дозволяє більш чітко визначити їх місце серед інших науково-технічних текстів, виділити їх характерні властивості, загальні й відмінні риси.

Крім того, актуальність дослідження обумовлена недостатньою вивченістю структурно-лексичних і комунікативно-інформаційних особливостей ТТР і ТА науково-експериментальних статей щодо їхнього прагматичного ефекту. Якщо наукові й науково-технічні тексти детально розглядалися у прикладних і теоретичних роботах із лінгвістики й перекладу (Н.М.Разінкіна, В.Н.Комісаров, Н.Б.Гвішиані, Ю.Н.Марчук, М.М.Глушко, В.А.Судовцев, В.Г.Кузнецов, І.М.Колегаєва), ТТР і ТА науково-експериментальних статей уперше стають об'єктом лінгвістичного аналізу у дисертаційній роботі.

Мета дисертації полягає у виявленні способів і засобів реалізації комунікативності у ТТР і ТА науково-експериментальних статей.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **задач**:

- визначити статус ТТР і ТА, їх місце серед науково-технічних текстів;
- створити загальну модель науково-технічного тексту як функціональної системи, окремі елементи якої подані у вигляді комунікативних блоків;
- класифікувати науково-технічні тексти за функціональним і структурно-семантичним критеріями;
- виділити основні категорії науково-технічних текстів;
- визначити позиції автора й адресата в ТТР і ТА науково-експериментальних статей;
- проаналізувати лінгвістичні, структурні й змістовні особливості ТТР і ТА науково-експериментальних статей;
- виявити змістовні й формальні показники, що маркують прагматичну спрямованість ТТР;
- проаналізувати способи і засоби переконання читачів, застосовувані авторами текстів досліджуваних жанрів.

Матеріалом дослідження є більше 200 англійських і американських ТТР і 200 ТА науково-експериментальних статей, що належать до сфери хімічного машинобудування й суміжних з ним галузей. Тексти взяті з рекламних проспектів фірм – виробників устаткування для хімічного машинобудування, з матеріалів 13-ї Міжнародної технічної конференції “Pumps For A Safer Future” (London, 1993); 14-го Міжнародного симпозіуму споживачів насосів (Houston, Texas, 1997); Міжнародної конференції з гідродинаміки (Lousna, 1998); Міжнародної конференції з питань співробітництва з науково-дослідними і промисловими інститутами (Kielce, 1994), загальний обсяг яких складає 3184 сторінки.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є системно-діяльнісний підхід до мови, при якому текст розглядається, з одного боку, як мовленнєво-мисленнєвий процес,

здійснюваний учасниками комунікації і спрямований на вирішення певного комунікативного завдання, тобто різновид мовленнєвої діяльності, а з іншого – як результат цієї діяльності. На перший план висувається поняття комунікативного завдання, на реалізацію якого спрямовані усі компоненти композиційної структури тексту; кожний з них має окрему комунікативну цілеспрямованість, яка підпорядкована основному комунікативному завданню, і для здійснення якої використовуються певні комунікативні способи.

Методи дослідження. У роботі використовується комплексний аналіз, що включає порівняльно-типологічний метод, метод моделювання за допомогою комунікативних блоків, методи структурного і прагматичного аналізу, елементи стилістичного аналізу, а також статистичну обробку отриманих результатів.

Наукова новизна дослідження полягає у наступному:

- уперше здійснено комплексний структурно-семантичний і прагматичний аналіз ТТР і ТА науково-експериментальних статей;
- вперше тексти, що належать до технічного й інформаційно-наукового підстилів, проаналізовано з погляду ефективності передавання/одержання інформації в процесі наукової комунікації;
- вироблено класифікацію науково-технічних текстів, в основі якої – критерій домінуючої комунікативної інтенції (функції), що реалізується відповідно до прагматичної спрямованості всього тексту;
- виявлено такі засоби впливу на читача досліджуваних текстів: епістемічні, що актуалізують пізнавальну функцію, і лінгвістичні;
- уперше систематизовано засоби вираження експресивності й емоційності в ТТР.

На захист виносяться основні положення:

1. Характер лінгвістичних одиниць і структурна організація ТТР і ТА науково-експериментальних статей визначаються їх комунікативними функціями. Комунікативна функція ТТР – вплив на адресата, переконання його в перевагах рекламованого об'єкта, спонукання зацікавленого читача до відповідної невербальної дії, а функція ТА – інформування про зміст нової науково-експериментальної статті.

2. У ТТР функція впливу превалює над функцією повідомлення. Надання докладної технічної інформації є засобом досягнення домінуючої мети текстів даного жанру. Лінгвістичні засоби, що реалізують функцію впливу, не типові для технічного підстилю; емоційність і експресивність у ТТР являють собою контрастні явища, що сприяють більш ефективному передаванню інтелективного повідомлення.

Провідною функцією, що реалізують ТА науково-експериментальних статей, є функція повідомлення. Вплив у ТА здійснюється характером самого повідомлення, фактичною стороною

його інформації, її вірогідністю. Лінгвістичні засоби, що надають експресивності й емоційності висловлюванню, не властиві ТА науково-експериментальних статей.

3. Категорія інформативності є домінуючою категорією ТТР і ТА. Інформація в текстах даних жанрів існує у двох різновидах: фактуальна й концептуальна. Провідна роль належить експліцитній фактуальній інформації.

4. Імпліцитно і експліцитно виражене залучення адресата до системи авторських аргументів дозволяє відправнику повідомлення впливати на інтелект і почуття читача, оптимізує процес наукової комунікації. Вплив на читача в ТТР здійснюється за допомогою епістемічних і лінгвістичних засобів; у такий спосіб одночасно реалізується звертання до інтелекту і почуттів адресата. Це виявляється в накладенні емоційно-експресивно-оцінних конотацій на фактуальну інформацію.

5. Експліцитно виражені засоби зв'язності в ТТР і ТА науково-експериментальних статей, що виявляють логічні зв'язки між реченнями і дозволяють читачеві стежити за розгортанням авторської думки, допомагають описати референт повідомлення з максимальною точністю, тобто є засобами реалізації комунікативності.

6. Загальна стратегія автора виявляється в прагматичних функціях окремих елементів композиції. Композиційна упорядкованість тексту і кожен елемент його композиції сприяють реалізації прагматичної спрямованості тексту. Композиційна структура ТА науково-експериментальних статей подана ключовим реченням і коментувальними реченнями, що відповідає дедуктивному принципу викладення. Фактичний матеріал у ТТР розташовано згідно із ступенем важливості інформації для реалізації комунікативної функції (цілеспрямованості) всього тексту. Висновки в текстах досліджуваного жанру, які є кульмінацією, являють собою найбільш вагомий аргумент автора, вони містяться в найсильнішій позиції тексту – фінальній.

7. Точність і логічність у ТТР є засобами досягнення прагматичного ефекту. Лексичні, синтаксичні і змістовні засоби, що забезпечують ці характерні ознаки тексту, оптимізують процес комунікації у сфері науки і техніки.

8. Ефективність ТТР виражається в їх переконливості та адекватності інформації, яку сприймає читач, задуму автора. Оцінкою ефективності ТА науково-експериментальних статей є невербальна дія адресата: звертання до первинної статті, використання інформації цієї статті у своїй науково-практичній діяльності. Терміни і термінологічні сполучення у текстах досліджуваних жанрів підвищують їх інформативність та ефективність.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати роблять вагомий вклад у осмислення структурно-лексичних особливостей ТТР і ТА науково-експериментальних статей; у роботі систематизовані різні типології науково-технічних текстів, засновані на функціональному,

структурно-лексичному критеріях, та проаналізовані категорії науково-технічних текстів з позиції їх значущості для текстів цього жанру.

Практична цінність дисертації полягає у використанні результатів дослідження для навчання теорії і практики технічного перекладу і викладання курсів лексикології, стилістики, технічного перекладу, спецкурсів з лінгвістики тексту і прагматичних аспектів науково-технічних текстів. Матеріали дослідження можуть використовуватися при написанні дипломних і курсових робіт студентами філологічних факультетів; вони застосовуються в науково-дослідній роботі в Сумському державному університеті.

Зв'язок роботи з науковими темами. Робота пов'язана з науковою темою кафедри перекладу Сумського державного університету “Категорії типових і нетипових текстів” (Сумський державний університет, протокол №2 від 25.11.1996 р.), а також з науковими планами його суміжних кафедр: загальної механіки і динаміки машин; хімічної техніки і промислової екології; холодильних і компресорних машин; прикладної гідромеханіки.

Структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів з висновками, загальних висновків, списку літератури, що налічує 225 позицій, джерел ілюстративного матеріалу, що включає 67 найменувань, двох додатків. Обсяг основного тексту дисертації –164 сторінки, загальний обсяг роботи – 200 сторінок. Дисертація містить чотирнадцять таблиць, дві діаграми, три схеми.

У **вступі** обґрунтовується вибір теми дослідження, формулюються основна мета та задачі дисертаційної роботи, її актуальність, наукова новизна, визначається теоретична і практична значущість одержаних результатів, наводиться перелік основних положень, що виносяться на захист.

У **першому розділі** “Принципи аналізу мовної наукової комунікації” текст розглядається як універсальний засіб передавання інформації; осмислюється поняття тексту як комунікативної одиниці мови в сучасній лінгвістичній літературі; наводяться різні точки зору на критерії та підходи до типології текстів; пропонується класифікація науково-технічних текстів і визначається статус ТТР і ТА науково-експериментальних статей серед науково-технічних текстів.

У **другому розділі** “Основні категорії науково-технічних текстів” розглядаються категорії науково-технічних текстів, визначаються позиції автора й адресата в ТТР і ТА науково-експериментальних статей, аналізуються засоби вираження зв'язності в текстах досліджуваних жанрів.

У **третьому розділі** “Реалізація комунікативності в текстах технічної реклами і анотацій науково-експериментальних статей” аналізуються лексичні, синтаксичні, змістовно-композиційні особливості ТТР і ТА науково-експериментальних статей як засобу реалізації комунікативності в текстах цих жанрів, розглядається проблема взаємодії функцій повідомлення й впливу в ТТР.

У **висновках** сформульовані основні результати проведеного дослідження засобів реалізації комунікативності в текстах ТТР і ТА науково-експериментальних статей, визначені перспективи подальших наукових досліджень ефективності одержання/передавання інформації в процесі наукової комунікації.

Апробація роботи. Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри перекладу Сумського державного університету (1997-2000); на Міжнародній науковій конференції “Проблеми мови, мовленнєвої діяльності та викладання іноземних мов”, Харківський державний університет, Харків (1998); на науковій конференції “Проблеми вивчення іноземних мов”, Харківський державний університет, Харків (1998); на науково-технічних конференціях викладачів, співробітників і студентів Сумського державного університету, Суми (1998-2000); на IV Міжнародній науково-методичній конференції “Фундаменталізація та профілізація підготовки фахівців з вищою освітою”, Сумський державний університет, Суми (1999); на науково-методичній конференції “Методологічні проблеми перекладу на сучасному етапі”, Сумський державний університет, Суми (1999).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображені у 9 публікаціях автора, надрукованих у провідних фахових журналах України (1998-2000), у матеріалах 3 конференцій (1998-2000).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Перший розділ дисертації присвячено опрацюванню теоретичної бази дослідження, визначенню статусів ТТР і ТА науково-експериментальних статей. ТТР розглядається нами як цілісний мовленнєвий твір, що належить до сфери наукової та/або технічної діяльності і містить технічну інформацію про винайдені чи удосконалені пристрої, деталі, конструкції та їх кількісно-якісні характеристики з метою переконання адресата в перевагах описуваного об'єкта і спонукання його до відповідної невербальної дії.

Інформаційна цінність ТТР полягає:

- 1) у достатньому для переконання читачів обсязі наданої інформації про рекламований об'єкт, що включає технічний опис пристрою, можливі області його застосування, особливості конструкції, матеріалів;
- 2) у новизні наданої інформації. Наявність нової інформації в ТТР обумовлена впровадженням удосконаленням або особливістю конструкції, матеріалу, що вигідно відрізняють рекламований об'єкт від інших, йому подібних. Чинник новизни є необхідною умовою створення ТТР, що зумовлює постійний інтерес читачів до текстів зазначеного жанру.

Під комунікативністю в даній роботі розуміється здатність тексту передавати повідомлення, спрямоване на найбільш ефективну реалізацію комунікативного наміру автора. Під ефективністю ТТР розуміємо ступінь його переконливості та потенційну можливість адекватного сприйняття

інформації, закладену автором як результат раціонального використання й організації мовних засобів у тексті.

Змістовно-композиційні принципи побудови ТТР і ТА знаходять своє відображення у функціонально-прагматичній моделі текстів даного жанру, що складається із сукупності комунікативних блоків (К-блоків), які виконують конкретні функції (текстотвірні, текстооформлювальні) (А.Н.Мороховський, О.П.Воробйова, Н.И.Лихошерст, З.В.Тимошенко). К-блоки об'єднані загальною функціональною спрямованістю на виконання прагматичної задачі – переконання адресата у вірогідності інформації. Загальна модель ТТР подана формулою

$$ЗТ + (ІКБ) + ОКБ_1 + ОКБ_2 + \dots + ОКБ_n + (ЗТ_1 + ОКБ_1 + \dots + ЗТ_n + ОКБ_n) + (ЗКБ),$$

де ЗТ – заголовок тексту; ІК – інтродуктивний К-блок, що забезпечує фон для сприйняття читачем основної інформації тексту; ОКБ₁, ОКБ₂, ОКБ_n – основні К-блоки, що містять основну інформацію тексту; ЗКБ – заключний К-блок, що містить загальний висновок. Загальна модель ТА науково-експериментальних статей має вигляд

$$ЗТ + (ІКБ) + ОКБ + (ЗКБ).$$

У першому розділі дисертації проводиться типологічне дослідження науково-технічних текстів. Порівняння текстів однотипної змістовної спрямованості дозволяє виявити їх загальні особливості й побудувати абстрактну модель даного типу тексту, визначити загальні й відмінні ознаки тексту. В основі виділення типів текстів лежать відповідні форми композиції і структури, способи їх мовленнєвого оформлення, критерії їх мотивації, за допомогою яких реалізується комунікативна настанова тексту (Н.Г.Гнатюк). Під типом тексту в даній роботі розуміється клас текстів, об'єднаних загальною комунікативною метою, що застосовуються у типових ситуаціях спілкування, мають однакову прагматичну настанову і належать за своїми основними ознаками до різних функціональних стилів. У сучасних класифікаціях текстів переважає екстралінгвальний підхід, що враховує інтенції автора і читача, залежність тексту від комунікативної ситуації, референт тексту, його конкретну прагматичну настанову. В основі найбільш деталізованої класифікації науково-технічних текстів лежить функціональний підхід. Типи текстів виділяються, виходячи з їх належності до одного функціонального стилю й однакових денотативних характеристик. При інтралінгвальному підході до класифікації текстів її провідним критерієм є ознака лінгвістичної організованості тексту.

В основу поданої в даному дослідженні класифікації науково-технічних текстів покладено такі критерії: модельованість текстів, їх спеціалізація, обсяг, первинність/вторинність джерела інформації, простота/складність структури, залежність від комунікативної ситуації, комунікативна інтенція тексту.

Головним критерієм поданої в дисертації класифікації науково-технічних текстів є комунікативна інтенція тексту. На основі цього критерію виділяємо наступні типи текстів:

1) тексти, що інструктують: пам'ятки, інструкції, посібники з експлуатації, різні технічні посібники, ТТР;

2) тексти, що інформують: довідкова література, технічні звіти, науково-експериментальні й виробничо-технічні тексти, інформаційні бюлетені (news-letters), профілі (company profiles), щорічні звіти (annual reports), виробничі програми (product ranges), ТА науково-експериментальних статей;

3) тексти, що регулюють офіційно-ділові відносини у сфері науково-технічної комунікації: патентна література, стандарти, специфікації, державні стандарти, тендери (tenders);

Беручи до уваги критерій комунікативної інтенції тексту, ТТР належить до інструкуючого типу текстів інформуючого характеру. Домінуючою прагматичною метою текстів даного жанру є спонукання адресата до придбання описуваного пристрою чи технології. Реалізації основної комунікативної мети сприяє безпосередня змістовна ціль даного типу тексту – повідомлення інформації про характерні риси конструкції, сфери застосування та переваги рекламованого об'єкта. Домінуюча комунікативна мета, як і окремі, підпорядковані їй цілі, реалізується на змістовному, лексичному, морфологічному і синтаксичному рівнях і визначає обсяг лінгвістичних засобів, що впливають на адресата.

Під анотацією науково-експериментальної статті в дисертаційному дослідженні розуміємо згорнутий варіант змістовної структури науково-експериментального тексту, що виконує сигнальну функцію.

ТА науково-експериментальних статей належать до інформуючого типу текстів, комунікативною метою яких є інформування адресата про зміст нової науково-експериментальної статті шляхом надання інформації узагальнюваного характеру. Прагматичною настановою ТА науково-експериментальних статей є привертання уваги читачів до первинної статті.

У другому розділі дисертації досліджуються основні категорії науково-технічних текстів і виявляються особливості текстової композиції, організації мовних одиниць і встановлених між ними зв'язків. Основна комунікативна функція науково-технічних текстів – чітке й однозначне повідомлення інформації про сегмент навколишньої реальності адресата – дозволяє вважати категорію інформативності домінуючою категорією текстів зазначеного жанру.

Під інформативністю в даній роботі мається на увазі здатність зберігати і передавати інформацію, фіксовану у вербальній формі. Як відносна ознака тексту інформативність характеризує не загальну інформаційну насиченість тексту, а змістовну інформацію, яка була засвоєна адресатом та інтерпретація якої відповідає комунікативному наміру автора (первинна інформативність) (Т.М.Дрідзе). Засобом передачі змістовної інформації, спрямованої на реалізацію комунікативної мети тексту, тобто інформації про переваги рекламованого об'єкта, у ТТР є терміни і термінологічні сполучення.

Фактуальна експліцитна інформація домінує в ТТР і ТА науково-експериментальних статей. Перевага фактуальної експліцитної інформації зумовлена вимогами точності: з огляду на прикладний характер повідомлення в науково-технічних текстах інформація, отримана адресатом, повинна бути якнайближче до авторської. Повідомлення наочної і розгорнутої фактуальної інформації в ТТР є засобом формування концептуальної інформації, наприклад: *Submersible generators are installed for operation in parallel with an existing power system, from which it draws its magnetizing current. They are essentially reverse-running pumps, directly coupled to induction generators. Turbines and generators are housed together in a shroud, installed directly into the pipeline.* Опис принципу дії підводного генератора (фактуальна інформація) переконує читача, що використання цього пристрою є найбільш простим і ощадливим способом одержання додаткової енергії (концептуальна інформація). Сприйняття концептуальної інформації в ТТР, що має переважно імпліцитний характер, потребує від читача спеціальних фонових знань.

Інформація в ТТР і ТА науково-експериментальних статей може бути подана у двох формах – індуктивній і дедуктивній. Використання таких форм подання інформації робить доступним для розуміння читача логічний хід думки автора при описі технічних пристроїв або при стислій характеристиці науково-експериментальної статті. Різні логіко-семантичні відношення в ТТР і ТА науково-експериментальних статей (додатковості, послідовності описуваних явищ, наслідки і причини, протиставності) мають формальне вираження у вигляді сполучників, сполучникових прислівників і еквівалентів сполучникових прислівників.

Зв'язність у науково-технічних текстах реалізується використанням повторів, особистих і вказівних займенників, слів-замінників (поданих вказівними займенниками, дієсловами, неозначено-особовим займенником *one*) і означеним артиклем *the* як показником граматичної залежності наступних пропозицій від попередніх. Вказівні займенники в ТТР є не тільки засобами зв'язку, вони реалізують прагматичну мету – забезпечують точність викладу. ТТР і ТА науково-експериментальних статей властиві переваги експліцитно виражених засобів зв'язності. З двох типів внутрішньої структурної вказівки текстам досліджуваних жанрів більш характерна анафора, коли автор повторно акцентує увагу читача на раніше названому об'єкті, що, у свою чергу, сприяє кращому сприйняттю повідомлення. Завдяки тісному зв'язку референта і займенника реалізується така стилістична ознака науково-технічних текстів, як точність, що сприяє успішній комунікації та є засобом досягнення прагматичного ефекту в текстах даних жанрів, тобто засобом реалізації комунікативності. Сполучникові прислівники та їх еквіваленти (*therefore, thus, in addition, etc.*), що займають початкову позицію, забезпечують логічні зв'язки між реченнями, виконуючи тим самим риторичну функцію: логічність викладення, розуміння читачем ходу міркування автора при доказі істинності описуваних явищ сприяють переконанню адресата у вірогідності повідомлюваної інформації. Зв'язок між реченнями і абзацами виражено також контактними та дистантними повторами слів або словосполучень. Регулярна повторюваність

ключових слів, що у ТТР позначають описувану деталь чи пристрій, забезпечує предметно-змістовну зв'язність. Метатекстові компоненти безпосередньо вказують на координати окремих фрагментів тексту, що можуть бути подані не тільки вербальними засобами, але й графіками, кресленнями, специфікаційними таблицями.

Створення і сприйняття науково-технічного тексту як комунікативної одиниці передбачає діяльність комунікантів (адресанта й адресата). Аналіз мовного матеріалу, поданого в ТТР, показує, що в текстах зазначеного жанру переважають непрямі експліцитні вказівки на автора повідомлення. Суб'єктивне відношення в ТТР виражено нечисленними випадками вживання займенників 1-ї особи (*we, our*), що можуть вважатися нетиповими для текстів даного жанру. У науково-технічному тексті в центрі уваги є об'єкт повідомлення, а не автор, тому обсяг засобів прямої вказівки на суб'єкта висловлення незначний. Вказівка в тексті на належність колективного автора і рекламованого об'єкта до визначеної фірми має практичну мету – привернути увагу споживачів, тому ТТР властиве багаторазове згадування назви фірми.

Засобами, що виражають авторську присутність у ТТР, є: 1) назва фірми-виробника рекламованого об'єкта; 2) модальні дієслова і модальні слова як оцінка суб'єктом повідомлення чи можливості необхідності здійснення визначеної діяльності; 3) дейктичний прислівник *now*, що фіксує описувані в тексті факти і відносить їх безпосередньо до моменту написання тексту, а також створює для читача загальні з автором тимчасові координати; 4) назва місця мовної ситуації, що є непрямою вказівкою на автора.

ТА науково-експериментальних статей відрізняються від ТТР тим, що в силу обмеженого розміру, узагальненого характеру, об'єктивності викладення в них немає прямої експліцитної вказівки на адресанта у формі займенників 1-ї особи. Перед текстом або на його початку називаються ім'я автора (авторів) і організація, де проводилися дослідження, тобто використовується експліцитний спосіб вказівки на автора. Непрямими засобами, що вказують на присутність автора в ТА, виступають модальні дієслова і вказівні займенники *this, these*.

Категорія адресатності в науково-технічних текстах виявляється у спрямованості тексту на уявного адресата і реалізується в тексті як одна із сторін авторської присутності, як співвідношення авторської і передбачуваної читачької точок зору, а також як задана текстом модель його інтерпретації ідеальним читачем (О.П.Воробйова).

Для забезпечення адекватного сприйняття тексту створюється “модель адресата”. Адресат ТТР, що моделюється головним чином як “фахівець”, який має спеціальні фонові знання і володіє логіко-понятійним апаратом, може бути також “неспеціалістом” (комерсантом, менеджером, представником суміжної галузі). У такому випадку головним у його індивідуально-особистісному потенціалі є фактор зацікавленості. ТА науково-експериментальних статей розраховані винятково на фахівця, здатного міркувати і робити обґрунтований вибір із запропонованих технічних рішень; головне у моделі адресата цього типу текстів – наявність спеціальних фонових знань.

Як доводить статистичний аналіз, найбільш розповсюдженими засобами вираження адресованості у ТТР і ТА науково-експериментальних статей є: 1) терміни; 2) назви журналу, серії. Питальні речення в текстах зазначених жанрів, які виражають спрямованість інформації, є непрямыми вказівками на читача і спонукають його до відповідної реакції, підвищують виразність викладу, підсилюють вплив тексту на адресата.

На відміну від ТА у ТТР, із метою залучення адресата до системи авторських аргументів, спонукання його до придбання рекламованого об'єкта, використовується пряме звертання до читача за допомогою: 1) особового займенника *you* і присвійного займенника *your*; 2) конструкції *let + us + infinitive*.

Спонукальні речення, які виражають адресованість у ТТР, “програмують” діяльність адресата, вказують на необхідну чи бажану дію.

Для переконання адресата у вірогідності й об'єктивності наданої інформації, у професіоналізмі авторів у ТТР використовуються такі риторичні прийоми, як звертання до інтелекту і почуттів читача. Звертання до інтелекту здійснюється шляхом логічної аргументації і побудови причинно-наслідкових зв'язків. На почуття читача впливають приклади, що свідчать про адекватну професійну ерудицію, глибоке знання предмета, вміння бачити ситуацію в перспективі, добрий смак авторів ТТР.

Модальність у ТТР і ТА науково-експериментальних статей виявляється у відношенні автора до повідомлюваних фактів, явищ, процесів (суб'єктивне модальне значення) чи у відношенні цієї інформації до дійсності з точки зору реальності/ірреальності: *We definitely cannot assume that any change parameters effected by spiral casing could deteriorate the efficiency of a pump...energy of volumetric losses may be converted into useful energy...and, what is of the most importance, reducing rotor vibration.*

Часова перспектива в ТТР аутентична, повідомлювані факти співвідносяться з об'єктивним часом і простором. Структура часових відношень науково-технічних текстів поєднує два принципи – динаміки (опис експерименту, об'єкта в дії) і статички (опис конструкції технічного пристрою). При описі рекламованого об'єкта переважають форми теперішнього невизначеного часу і форми пасиву: *The impellers are of the single suction type, arranged back-to-back to provide hydraulic balance.*

При описі динаміки процесів уживаються різні форми теперішнього і минулого, рідше - майбутнього часу: *Malfunctions were classified into 34 types and the cost effects of each studied* (Past Indefinite Passive); *Various reciprocating diaphragm drive systems will be compared* (Future Indefinite Passive).

Маркерами локальної віднесеності в ТТР виступають обставини місця. Зовнішні комунікативні просторово-часові координати включаються в текст (як частина референтного простору) чи не згадуються зовсім: *In accordance with this objective, additional service centers in*

Indonesia, Malaysia and the US joined the customer support network in the course of 1995.

Просторово-часові координати в ТА науково-експериментальних статей експлікуються шляхом вказівки на конкретну організацію, що проводила дослідження: *C. A. Brookes, M. J. Fagan, Department of Engineering, Design and Manufacture, University of Hull, UK.*

У третьому розділі дисертації здійснено аналіз засобів реалізації комунікативності в ТТР і ТА науково-експериментальних статей. Конструкції з іменним переліком у ТТР надають виразність, помітність, точність технічному опису і підвищують інформаційну насиченість тексту. У текстах цього жанру переважають прості двоскладні речення з однорідними членами, що адекватно виражають логічне судження й надають точність і виразність опису. Двоскладні речення середньої довжини (13 слів) доступні для сприйняття і дозволяють виразно уявити рекламований об'єкт. Кількість речень з підрядним зв'язком значно перевищує кількість речень із сурядним зв'язком (відповідно 13% і 2,2%). Переважна кількість складнопідрядних речень пояснюється еволюцією від паратактичного синтаксису до субординації, яка властива сучасним англійським текстам. Серед речень з підрядним зв'язком найбільш уживаними є підрядні означальні. Точність у ТТР виступає засобом впливу на читача. Чіткий і конкретний опис рекламованого об'єкта, що супроводжується технічними характеристиками, кресленнями, графіками, підтверджуючими його вірогідність, викликає довіру читача, переконує його в перевагах описуваного предмета. Синтаксичні засоби, що використовуються у ТТР і забезпечують точність, логічність і виразність викладення, є засобами досягнення прагматичного ефекту – отже, оптимізують процес комунікації у сфері науки і техніки.

ТА науково-експериментальних статей є вторинними текстами, отриманими в результаті компресії первинних статей. Вони мають стильові риси, властиві усім науково-технічним текстам: точність, чіткість, логічність і послідовність викладення. ТА являють собою стислу узагальнену характеристику тематичного змісту науково-експериментальної статті. Це обумовлює наявність констатуючих тверджень, речень з іменним переліком, паралельних конструкцій, складнопідрядних речень з підрядними означальними. Прагматична настанова текстів зазначеного жанру визначає добір лінгвістичних засобів: широке використання пасивних конструкцій, що акцентують увагу на предметі повідомлення; простих двоскладних і складнопідрядних речень (іноді з декількома підрядними), що передають складні логічні відносини між фактами і явищами; дієприкметникових зворотів і інфінітивних груп, що сприяють економії мовних засобів. Середня довжина речень у текстах досліджуваного жанру – 17 слів. Однак зустрічаються речення, довжина яких складає від 20 до 25 слів. Їх складна синтаксична структура визначається необхідністю передати більшу кількість інформації в меншому обсязі тексту. Щоб зацікавити читачів, привернути їх увагу до особливостей предмета повідомлення первинної статті, інколи використовуються лінгвістичні засоби, що додають емоційність і експресивність викладу. Але такі мовні явища невластиві текстам зазначеного жанру. Вплив на адресата в ТА науково-експериментальних статей здійснюється переважно шляхом надання

логічної достовірної інформації. Практично повна відсутність засобів вираження експресивності й емоційності в ТА обумовлена їх комунікативно-прагматичною настановою.

Терміни в ТТР і ТА науково-експериментальних статей являють собою ідеальний засіб передавання інформації, адекватної даному конкретному фрагменту практичної діяльності: їх використання робить повідомлювану інформацію точною, об'єктивною, достовірною, оптимізує процес науково-технічної комунікації, тобто сприяє реалізації комунікативності в текстах цих жанрів.

Для ТТР із сфери хімічного машинобудування характерні “фірмові” скорочення, що являють собою назви матеріалів, марок насосів, найменування моделей і серій різних технічних пристроїв, розроблені окремими фірмами: *microlith, teflon, sand PIPER metallic pumps*. Їх поява викликана необхідністю створити термін, що відбиває нову ідею, винахід, конструкцію, і приваблює увагу потенційного покупця до продукції фірми. Бікомпонентні та багатокомпонентні термінологічні сполучення уточнюють і конкретизують терміноване поняття, розкривають суть технологічного процесу, переконуючи таким чином читача у вірогідності повідомлення: *pump – diaphragm pump – air-operated double diaphragm pump*. Бікомпонентні та багатокомпонентні термінологічні сполучення, до складу яких входить назва фірми-виробника (*Vellan bellows seal valves, Varley pumps, De Zurik diaphragm actuators*), акцентують увагу читача на особливостях конструкції технічних пристроїв цієї фірми, виділяють об'єкт реклами серед інших. Багаторазовий повтор назви фірми в тексті сприяє її автоматичному запам'ятовуванню і має прагматичну мету – привернути увагу читача до назви, що зустрічалася йому раніше. Терміни-символи-слова (особливий комбінований тип термінологічної номінації, до складу якої поряд зі словесними знаками входять символи у вигляді літер, цифр, графічних знаків і т.п. (В.Д.Бялик) (*316 stainless steel, 3 way/4 way solenoid valves, F-350 Models, O-ring groove corners*) концентрують мовний сигнал, забезпечують інформаційну точність ТТР, підвищуючи їх ефективність у процесі комунікації. Антропоморфні метафори (*impeller neck – шийка робочого колеса, impeller eye – вхідна (воронка) лійка, casing throat – вхід у дифузор корпусу*), терміни-зооніми (*butterfly valve – двостулковий клапан, cathead – патрон для закріплення деталі, bull plug – важка заглушка*) інформують про істотні ознаки термінованих понять, допомагають зрозуміти суть технічного явища, сприяючи тим самим успішності комунікації.

Використання емоційно-експресивно-оцінних засобів у ТТР обумовлено їх прагматичною настановою – переконати читача придбати рекламований об'єкт. Експресивно-емоційно-оцінні засоби в ТТР допомагають надати повідомлення технічного характеру з максимальною ефективністю. Емоційність викладу в ТТР досягається: 1) шляхом протиставлення і порівняння: *Mentor II is more powerful, reliable and compact than its analogue counterparts, yet it costs no more!*; 2) використанням емпатичних структур: *Axially split and non-lubricated, it provides positive alignment and motor shaft; It's a process furnace insulation system that...*; 3) вживанням риторичних

питань; 4) використанням речень умовного і наказового способу. Експресивність у ТТР досягається за допомогою метафор (*personal viewpoints from the sharp end of the industry*), порівнянь (*the bigger the drive, the greater the cost justification*), ідіоматичних виразів (*to keep your company one step ahead*).

Суб'єктивна оцінність, виражена прикметниками і прислівниками у вищому й найвищому ступені (*the most cost effective control system, by their lower capital and installation costs*), сполученням інтенсифікаторів із прикметниками і прислівниками (*far more reliable, much finer control of flow*), словами, що передають перебільшену оцінку (*the superior technical properties, severe vibrational problems*), надає експресивного характеру викладеному і є засобом переконання читача.

Одноточасний вплив на інтелект адресата і його почуття здійснюється в ТТР шляхом використання епістемічних і лінгвістичних засобів. Епістемічними засобами є суть самого повідомлення, його вірогідність, фактична сторона інформації. Емоційно-експресивно-оцінні засоби виконують у ТТР допоміжну роль – сприяють передаванню технічного повідомлення з максимальною ефективністю. Прагматична спрямованість ТТР і ТА науково-експериментальних статей визначає їх структурну і композиційну організацію. Розподіл ТТР на окремі субтексти робить його більш зручним для сприйняття, привертає увагу читача до найбільш важливих з погляду реалізації комунікативної мети тексту моментів повідомлення, дозволяє розташувати матеріал відповідно до ступеня важливості інформації. Кожен елемент композиції тексту відіграє певну роль у реалізації його прагматичної спрямованості. Вступ допомагає зорієнтувати читача і підготувати його до сприйняття основної інформації тексту. Для ТТР характерні “підготовчі” і “збуджуючі цікавість” типи вступу. Мета “збуджуючого цікавість” вступу – показати, що предмет повідомлення важливий і цікавий, а “підготовчого” – пояснити незвичайний спосіб подання інформації, попередити можливі непорозуміння чи вибачитися за деякі недоліки.

Факти, що містяться в основній частині, підтверджують вірогідність наданої інформації. Сформульовані у висновку підсумки підкреслюють переваги рекламованого об'єкта. Найвагомий аргумент, що підтверджує правоту авторської точки зору, наведений у заключній частині тексту – висновках і залишається в пам'яті читача надовго.

Композиційна схема ТА науково-експериментальних статей, що подана ключовим реченням і пояснювальною частиною, співвідноситься з дедуктивною формою організації інформації, яка, у свою чергу, є логічним прийомом переконання адресата.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження був розроблений цілий ряд питань. Визначено статус ТТР і ТА науково-експериментальних статей, їх місце серед науково-технічних текстів. ТТР

належать до інструкуючого типу текстів інформуючого характеру, ТА – до інформуючого типу текстів. Систематизовано різні типології науково-технічних текстів, заснованих на функціональному і структурно-лексичному критеріях. Розроблено класифікацію науково-технічних текстів, яка складається з інструкуючих та інформуючих типів текстів та текстів, що регулюють офіційно-ділові відносини у сфері наукової комунікації. В основі класифікації лежить критерій домінуючої комунікативної інтенції. Результати аналізу основних категорій науково-технічних текстів дозволяють вважати інформативність домінуючою категорією в текстах даного жанру. Визначено, що ТТР і ТА містять фактуальний і концептуальний види інформації. Детально вивчена фактуальна імпліцитна інформація як засіб впливу на читача. Виділено засоби вираження авторської присутності у текстах вказаних жанрів, до яких у ТТР належать: назви фірм-виробників рекламованих об'єктів, модальні дієслова, дійктичний прислівник *now*, назва місця мовної ситуації. Пряма вказівка на адресанта експлікується займенниками 1-ї особи (*we, us, our*). Засобами вираження авторської присутності у ТА є: ім'я автора (авторів) і назва організації, де проводилися дослідження, модальні дієслова і вказівні займенники *this/these*. Встановлено засоби вираження адресованості у текстах досліджуваних жанрів, якими є: терміни, назви журналу та серії, питальні речення. Пряме звертання до читача, що здійснюється у ТТР за допомогою займенників *you, your* і конструкції *let + us + infinitive*, та спонукальні речення, що виражають непряму вказівку на адресата, характерні тільки текстам реклами. Виявлено способи і засоби переконання адресата: епістемічні, що актуалізують пізнавальну функцію, і лінгвістичні, що здійснюють вплив на почуття читачів ТТР і ТА науково-експериментальних статей. Систематизовано засоби вираження експресивності й емоційності, що у ТТР сприяють більш ефективному передаванню інформації технічного характеру. Проаналізовано взаємозв'язок між ступенем важливості інформації з погляду реалізації комунікативного наміру автора і місцем її розміщення в тексті: найважливіші аргументи містяться відповідно до правил риторики у фінальній позиції тексту – у висновках. Проаналізовано прагматичні функції окремих елементів композиції ТТР. Виявлено співвідношення функцій впливу і повідомлення в ТТР та засоби, що реалізують ці функції в текстах даного жанру.

Перспектива дослідження ТТР і ТА науково-експериментальних статей уявляється в подальшій ідентифікації мовних засобів, що забезпечують ефективність одержання/передавання інформації в процесі наукової комунікації, з позицій міжрівневих підходів – морфолого-семантичного, лексико-семантичного, синтактико-семантичного. Розглядається можливість зіставлення засобів реалізації комунікативності в ТТР і ТА науково-експериментальних статей із засобами, що виконують таку саму функцію в інших мовах. Уявляється перспективним подальший аналіз видів аргументації у науково-технічних текстах.

Список опублікованих автором робіт з теми дисертації:

1. Структурно-лексические и коммуникативные особенности технических текстов // Вісник Харківського державного університету. – 1998. – Вип. 406. – С. 159-161.
2. Прагматические и структурно-лексические особенности научно-технических текстов // Мовна компетенція, креативність та актуальні проблеми викладання іноземних мов. – Харків: Константа, 1998. – С. 150-154.
3. Эксплицитные и имплицитные связи в научно-технических текстах // Вісник Харківського державного університету. Сер. Романо-германська філологія. – 1999. – Вип. 430. – С.151-156.
4. Функции сообщения и воздействия в текстах научно-технической рекламы // Вісник Харківського національного університету. – 1999. – Вип. 461. – С. 210-215.
5. Термінологія як засіб вираження комунікативності в текстах науково-технічної реклами // Філологічні студії. – Луцьк: Волин. держ. ун-т імені Л. Українки, 2000. – № 2. – С. 87- 91.
6. Економія мовних засобів (на матеріалі науково-технічних текстів) // Гуманітарний вісник. Сер. Іноземна філологія. – Черкаси: ЧПІ, 2000. – № 4. – С. 249-253.
7. Експліцитні та імпліцитні засоби позначення автора у текстах технічної реклами // Науковий вісник кафедри Юнеско Київ. держ. лінгв. ун-ту. Сер. Філологія. Педагогіка. Психологія. – 2000. – Вип. 2. – С. 71-74.
8. Прагматический аспект научно-технических текстов при обучении техническому переводу // Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. – Київ, 1999. – Випуск 18. – Ч. 2. – С.31-35.
9. Информативность научных текстов // Вісник Сумського державного університету. – 1999. – Вип. 1 (12). – С.167-171.

АНОТАЦІЯ

Подолкова С.В. Засоби реалізації комунікативності у науково-технічних текстах (на матеріалі текстів технічної реклами і анотацій науково-експериментальних статей). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, 2001.

Дисертація присвячена дослідженню лексичних, синтаксичних та структурних засобів реалізації комунікативності у текстах технічної реклами та анотацій науково-експериментальних статей. Комунікативність трактується як здатність тексту передавати інформацію, що забезпечує найефективнішу реалізацію комунікативного наміру автора. Характер мовних одиниць і структурно-композиційна організація текстів зазначених жанрів обумовлені їх комунікативними функціями. Домінуюча комунікативна функція текстів технічної реклами – вплив на цільового читача і переконання його у перевагах рекламованого об'єкта – реалізується за допомогою епістемічних та лінгвістичних засобів, що одночасно впливають на інтелект і почуття адресата. Експресивно-емоціонально-оцінні засоби у текстах технічної реклами допомагають автору

передати технічну інформацію з максимальною ефективністю. Вплив у текстах анотацій науково-експериментальних статей здійснюється фактичною стороною інформації, її вірогідністю, що обумовлено провідною комунікативною функцією текстів цього жанру – функцією повідомлення. Домінуюча експліцитна фактуальна інформація є засобом реалізації комунікативності на рівні змісту. Кожний елемент композиції текстів технічної реклами має конкретну прагматичну задачу, виконання якої забезпечує реалізацію прагматичної настанови тексту. Принцип подання інформації у текстах анотацій (переважно дедуктивний) має на меті реалізацію прагматичної спрямованості. Отже, лексичні, синтаксичні, структурно-композиційні особливості досліджуваних текстів є засобами реалізації їх комунікативності.

Ключові слова: комунікативність, тексти технічної реклами, тексти анотацій, науково-експериментальна стаття, комунікативний намір, епістемічні засоби, експліцитна фактуальна інформація, комунікативна функція, прагматична настанова.

АННОТАЦІЯ

Подолкова С.В. Средства реализации коммуникативности в научно-технических текстах (на материале текстов технической рекламы и аннотаций научно-экспериментальных статей). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина, Харьков, 2001.

В настоящей диссертации, посвященной исследованию лексических, синтаксических и структурных средств реализации коммуникативности в ТТР и ТА аннотаций научно-экспериментальных статей, коммуникативность трактуется как способность текста передавать сообщение, обеспечивающее наиболее эффективную реализацию коммуникативного намерения автора.

Данная работа, выполненная на основе коммуникативного, системного, функционального подходов к анализу речевых единиц, является первым комплексным исследованием структурно-лексических и коммуникативно-информационных особенностей текстов технического и научно-информационного подстилей с точки зрения их прагматического эффекта. Актуальность исследования определяется возросшим интересом к объекту исследования – научно-техническим текстам как средству хранения и передачи информации в научной коммуникации.

В первом разделе выясняется роль научно-технических текстов как универсального средства передачи информации в научной коммуникации; дается определение научно-технического текста как коммуникативной единицы языка; предлагается классификация научно-технических текстов и определяется статус ТТР и ТА научно-экспериментальных статей среди научно-технических текстов.

Во втором разделе рассматриваются основные категории научно-технических текстов; определяются средства, выражающие присутствие автора и направленность на адресата в исследуемых текстах; анализируются средства выражения связности, способы и средства убеждения читателей, используемые в ТТР и ТА научно-экспериментальных статей.

В третьем разделе анализируются лексические, синтаксические и структурно-содержательные особенности ТТР и ТА научно-экспериментальных статей как средства реализации коммуникативности в текстах этих жанров; рассматривается проблема взаимодействия функций сообщения и воздействия в ТТР; систематизируется классификация средств выражения эмоциональности и экспрессивности в этих текстах.

Исследуемые в данной работе ТТР относятся к инструктирующему типу текстов информирующего характера; ТА научно-экспериментальных статей – к информирующему типу текстов. Коммуникативные функции текстов ТТР и ТА определяют набор лингвистических средств, оказывающих воздействие на адресата, и их структурно-композиционную организацию.

В ТТР функция воздействия превалирует над функцией сообщения. Предоставление подробной технической информации является средством достижения доминирующей цели текстов данного жанра. Лингвистические средства, реализующие функцию воздействия, нетипичны для технического подстиля; эмоциональность и экспрессивность в ТТР представляют собой контрастные явления, способствующие более эффективной передаче интеллективного сообщения.

Информативность – доминирующая категория в текстах указанных жанров – характеризуется смысловой информацией, которая стала достоянием адресата и интерпретация которой соответствует коммуникативному намерению автора. Преобладающая в исследуемых текстах эксплицитная фактуальная информация выступает одновременно средством формирования концептуальной информации и средством воздействия на интеллект адресата, обладающего специальными фоновыми знаниями.

Имплицитно и эксплицитно выраженное вовлечение адресата в систему авторских аргументов позволяет отправителю сообщения оказывать воздействие на интеллект и чувства читателя. Обращение к интеллекту осуществляется путем логической аргументации и построения причинно-следственных связей. Примеры, свидетельствующие об адекватной профессиональной эрудиции, глубоком знании предмета, оказывают воздействие на чувства читателя.

На лексическом уровне средствами реализации коммуникативности в исследуемых текстах являются многокомпонентные терминологические словосочетания, фирменные сокращения, термины-символо-слова, термины-метафоры и термины-зоонимы, эмоционально-экспрессивно-оценочные средства. Точность и логичность, которые в ТТР и ТА являются средствами достижения прагматического эффекта, реализуются использованием

предложений средней длины, конструкций с именным перечислением, сложными синтаксическими структурами с эксплицитно выраженными средствами связности.

Каждый элемент композиции текста способствуют реализации его прагматической направленности. Фактический материал в ТТР располагается по степени важности информации для реализации коммуникативной функции всего текста. Выводы в указанных текстах содержат наиболее весомый аргумент автора и размещаются в самой сильной позиции текста – финальной. Композиционная структура ТА научно-экспериментальных статей представлена ключевым предложением и комментирующими предложениями, что соответствует дедуктивному принципу изложения.

Ключевые слова: коммуникативность, тексты технической рекламы, тексты аннотаций научно-экспериментальных статей, коммуникативное намерение, эпистемические средства, эксплицитная фактуальная информация, коммуникативная функция, прагматическая установка.

ABSTRACT

Podolkova S.V. Realization of means of communicativity in scientific-technical texts (on the material of technical advertisements and abstracts of scientific-experimental articles). – Manuscript.

Thesis for the candidate of philology degree (specialization 10.02. 04 – Germanic languages). – Vasyi Karazin National University, Kharkiv, 2001.

In the present thesis that deals with the study of lexical, syntactical and structural means of texts of technical advertisements and abstracts of scientific-experimental articles, communicativity is understood as the ability of the text to transmit information which makes possible the most effective realization of author's communicative intention. The choice of linguistic means and the structural organization of these texts are determined by their main communicative functions: function of influence in technical advertisements and an informative function in abstracts. The leading communicative function in technical advertisements is performed both through epistemic and linguistic means. Expressive-emotional language units in technical advertisements stimulate effective transmission of technical information. Abstracts influence their readers through explicit factual information, its truthfulness. Each element of advertisement composition has its pragmatic aim, its performance makes the realization of pragmatic purport of the text possible.

Key words: communicativity, technical advertisement texts, abstracts, science-experimental articles, communicative intention, epistemic means, explicit factual information, communicative function, pragmatic purport.

